

لیلی محمدحسین

آموزش و پرورش در جهان بخش اول

تعداد دانش‌آموزان در کلاسی درسی

کلیدواژه‌ها: اثربخش، جمعیت، دانش‌آموز.

اشاره

در این دوره از مجله‌ی رشد آموزش راهنمایی تحصیلی، در قسمت «آموزش و پرورش جهان» می‌کوشیم رویکردها و سیاست‌های آموزشی کشورهای دیگر را معرفی کنیم. مواردی از قبیل: تعداد دانش‌آموزان در کلاس درس و ارتباط آن با اثربخشی آموزش؛ مدیریت کلاس درس؛ کار گروهی؛ ارزش‌یابی؛ تلفیق فناوری اطلاعات در آموزش؛ فعالیت‌های فوق‌برنامه.

امیدواریم استفاده‌ی معلمان از تجربه‌های جهانی، ما را به راهکارهایی برای ارتقای کیفی آموزش و پرورش در دوره‌ی راهنمایی رهنمون شود.

همه می‌دانیم که تعریف واژه‌ی «اثربخش» در آموزش کار آسانی نیست. ممکن است معلمانی با سبک‌های بسیار متفاوت تدریس، به یک اندازه اثربخشی داشته باشند. البته تصور غالب این است که صرف‌نظر از میزان اثربخشی روش تدریس معلمان، یادگیری به نسبت تعداد دانش‌آموزان در کلاس نیز بستگی دارد و هر چه تعداد دانش‌آموزان کمتر باشد، میزان یادگیری بیشتر است. تحقیقات هم نشان می‌دهد، تعداد کم دانش‌آموزان در کلاس، فرصت‌های مناسب‌تری برای ارائه‌ی بازخورد و بحث فراهم می‌کند و البته رضایت دانش‌آموزان هم از کلاس‌های کم‌جمعیت بیشتر است. ولی این بدان معنا نیست که ضرورتاً تعداد دانش‌آموزان کلاس با

میزان یادگیری آنان هم‌بستگی مثبت دارد. یافته‌های تحقیقی دیگر حاکی از آن است که کلید اصلی برای آموزش مؤثر و یادگیری دانش‌آموزان، نه تعداد افراد کلاس، بلکه درگیر کردن آن‌ها در یادگیری فعال است.

وجود چه تعداد دانش‌آموز، کلاس را پرجمعیت می‌کند؟

هیچ تعریف مورد توافق برای کلاس پرجمعیت وجود ندارد. برای بعضی از معلمان ۴۰ نفر، برای بعضی ۵۰ نفر و برای بعضی دیگر حتی ۳۰ نفر هم زیاد است. بعضی از معلمان برای کلاس پرجمعیت این تعریف را دارند: «کلاسی که تعداد دانش‌آموزانش آن قدر زیاد باشد که تا پایان سال یا نیم‌سال تحصیلی نتوان نام همه‌ی آن‌ها را یادگرفت». شاید بتوان گفت، کلاسی پرجمعیت است که معلم نتواند در آن به روش دل‌خواهش کار کند. بعضی از مشکلات کلاس‌های پرجمعیت عبارت‌اند از:

- دانش‌آموزان به جای انسان به صورت تبدیل می‌شوند.
- راهنمایی کردن دانش‌آموزان به صورت فردی مشکل‌تر می‌شود.
- زمان زیادی صرف حضور و غیاب می‌شود.
- تصحیح تکالیف و امتحانات کتبی بسیار وقت‌گیر است
- کیفیت بازخورد به دانش‌آموزان کاهش می‌یابد.

بنابر نتایج تحقیقی که در انگلستان برای بررسی تأثیر تعداد دانش‌آموزان در کلاس بر آموزش در دو مرحله‌ی دوره‌ی ابتدایی (مرحله‌ی اول: ۵ تا ۷ سالگی و مرحله‌ی دوم: ۷ تا ۱۱ سالگی) انجام شده است، در مرحله‌ی اول نقش تعداد دانش‌آموزان بسیار مهم است. در سال‌های ورود دانش‌آموزان به مدرسه، تعداد کمتر دانش‌آموز در کلاس باعث می‌شود آن‌ها ارتباط فعال‌تری با معلمان برقرار کنند و بی‌توجهی و رفتار نامربوط کمتر مشاهده می‌شود. البته مطابق این تحقیق، در مرحله‌ی دوم ابتدایی، هیچ شاهده‌ی مبنی بر این‌که دانش‌آموزان در کلاس‌های کم‌جمعیت‌تر، در درس‌های ریاضیات، انگلیسی یا علوم پیشرفت بیشتری داشته باشند، وجود ندارد. نکته‌ی قابل توجه این است که دانش‌آموزان در کلاس‌های بزرگ‌تر، برای معاشرت با هم کلاسی‌ها، وقت بیشتری صرف می‌کنند و ارتباطات بین کودکان در کلاس‌های کم‌جمعیت‌تر (کمتر از ۲۰ دانش‌آموز) در مقایسه با کلاس‌های پرجمعیت‌تر بدتر است.

جالب است بدانیم، تعداد دانش‌آموزان در کلاس‌های ژاپنی، از ۵۰ دانش‌آموز در هر کلاس در سال ۱۹۵۹، به ۴۵ در سال ۱۹۶۴ و ۴۰ از سال ۱۹۸۰ به بعد رسیده است. هم‌اکنون نیز در بسیاری از استان‌های ژاپن، کلاس‌ها ۴۰ نفری هستند.

طبق تحقیقی که سال ۲۰۰۱ برای تأثیر تعداد دانش‌آموزان کلاس در ژاپن انجام شد، معلمان ابتدایی مناسب‌ترین تعداد دانش‌آموزان برای کلاس را ۲۱ تا ۲۵ نفر می‌دانستند، در حالی که معلمان پایه‌های بالاتر فکر می‌کردند تعداد ۲۶ تا ۳۰ دانش‌آموز در کلاس مناسب‌ترین تعداد است.

همان‌طور که تحقیقات نشان می‌دهند، کم کردن تعداد دانش‌آموزان در کلاس، همه‌ی مسائل را حل نمی‌کند و در بعضی از مناطق نیز، اجتناب از داشتن کلاس‌های پرجمعیت، هم به دلیل اقتصادی و هم به دلیل کمبود معلمان حرفه‌ای، فعلاً غیرممکن است. براساس یافته‌های یک تحقیق با استفاده از روش‌های زیر می‌توان در کلاس‌های پرجمعیت نیز به آموزش مؤثر دست یافت:

۱. ایجاد شرایط کلاس کم‌جمعیت در کلاس

پرجمعیت

- یادگرفتن نام همه‌ی دانش‌آموزان
- حرکت کردن در همه‌ی فضای کلاس
- بازخورد مرتب گرفتن از دانش‌آموزان
- آزادانه ارتباط برقرار کردن با دانش‌آموزان

۲. تشویق مشارکت کلاسی

- تقسیم کلاس به گروه‌های کوچک
- برنامه‌ریزی برای مشارکت دادن دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاس
- جلب همکاری دانش‌آموزان برای تهیه‌ی مواد مربوط به درس
- قائل شدن نمره برای مشارکت

۳. افزایش یادگیری فعال

- نوشتن رئوس مطالب و اهداف درس روی تخته‌ی کلاس یا اسلاید
- دادن «فرصت تفکر» به دانش‌آموزان در طول کلاس
- نشان دادن اشتیاق خود برای موضوع درس
- استفاده از الگوی حل مسئله در طرح درس.

منبع

1. <http://www.docstoc.com/docs/26071209/EFFECTIVE-TEACHING-AND-LEARNING-IN-LARGE-CLASSES>
2. Blatchford P. et al, (2006), The Effect of Class Size on the Teaching of Pupils Aged 7 – 11 Years, Institute of Education, University of London, UK
3. The Policy and Practice of Small Class Teaching in Japan, Osamu YAOSAKA, Graduate School of Education, Kyushu University, Japan.
4. CICE Hiroshima University, Journal of International Cooperation in Education, Vol.11 No.3 (2008) pp.85-102, http://home.hiroshima-u.ac.jp/cice/11-3_nakabugo.pdf.

شاید بتوان گفت، کلاسی پرجمعیت است که معلم نتواند در آن به روش دلخواهش کار کند